

3.1 België

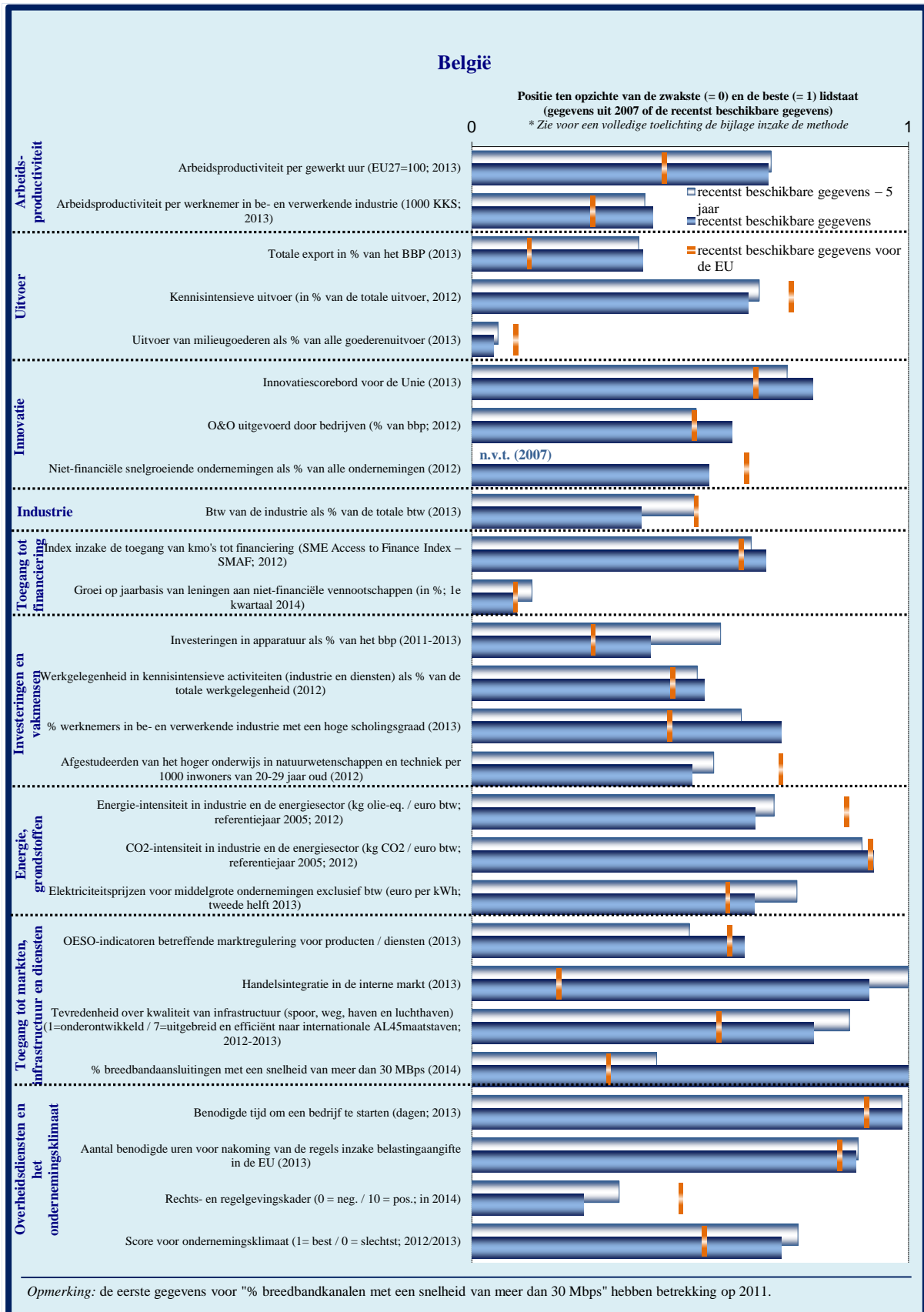
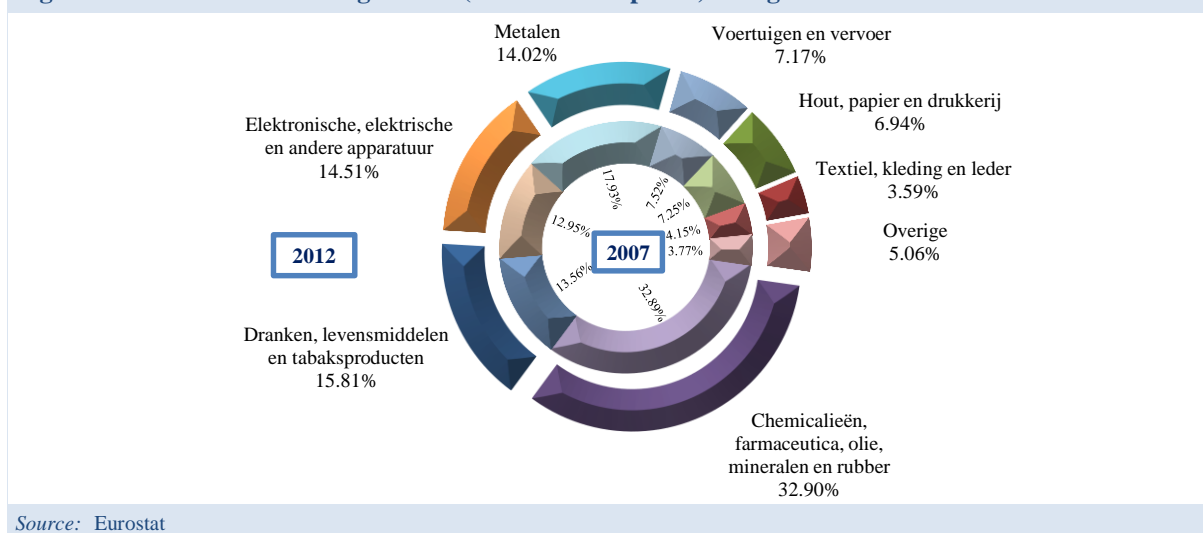

Figure 3.1.1: Manufacturing sectors (GVA at basic prices) - Belgium

Source: Eurostat

3.1.1 Inleiding en prestaties

België is gespecialiseerd in kapitaalintensieve bedrijfstakken en sectoren met een middelhoge tot hoge onderwijs- en innovatie-intensiteit, zoals chemische stoffen, aardolie en textiel. Gedurende de afgelopen vijf jaar heeft het land zich meer op dienstverlening gericht dan de gemiddelde EU-economie, zowel in termen van toegevoegde waarde als werkgelegenheid.

Als reactie op de relatief snelle loonstijgingen, is de deflator van de toegevoegde waarde van de verwerkende bedrijven gestegen, ten koste van de productiegroei en werkgelegenheid. Om de loonhandicap met de buurlanden te beperken, hebben de autoriteiten in de afgelopen tien jaar steeds vaker een beroep gedaan op verschillende soorten loonsubsidies. Terwijl deze in bepaalde sectoren een niet te verwaarlozen effect hebben gehad, heeft de aandacht van het beleid voor de schepping van werkgelegenheid ervoor gezorgd dat een belangrijk deel van dit soort steun ten gunste is gekomen van binnenlandse handel en de non-profitsector.

Aangezien de recente ontwikkelingen op het vlak van productiviteit ook binnen de sectoren sterk variëren, verschillen de relatieve arbeidskosten per eenheid in vergelijking met de belangrijkste handelspartners van België aanzienlijk per economische sector. De meeste verwerkende industrieën, in het bijzonder de sectoren textiel, chemische stoffen, elektrische apparatuur en auto's, hebben de afgelopen vijf jaar aan kostenconcurrentievermogen ingeboet.

Om de algemene concurrentiekracht te herstellen, is een dubbele strategie vereist, die zich concentreert op de verbetering van het kostenconcurrentievermogen in belangrijke sectoren, enerzijds, en op de verbetering van de randvoorwaarden voor ondernemingsgroei via investeringen in infrastructuur, menselijk kapitaal, mobiliteit, ondersteuning van O&O en marktgerichte innovatie, anderzijds.

3.1.2 Toegang tot financiering en investeringen

Kleine en middelgrote ondernemingen in België kunnen zich vlot financieren in vergelijking met andere EU-landen. Ze kunnen ook nog steeds gemakkelijker een beroep doen op financiële steun van de overheid dan hun Europese collega's. ⁽¹⁾ In 2013 was er echter een lichte achteruitgang die de laatste jaren zijn genomen om de toegang tot financiering te verbeteren. Ondertussen hebben de belangrijkste Europese handelspartners van België vooruitgang geboekt. ⁽²⁾

Kmo's zijn meestal afhankelijk van bankleningen als bron van externe financiering. Ook is het aandeel van leningen aan kmo's in het totaal van leningen aan niet-financiële ondernemingen hoger dan het EU-gemiddelde. De stroom van risicodragend kapitaal voor investeringen in de startfase werd gehalveerd, maar blijft hoger dan het EU-gemiddelde.

⁽¹⁾ Small Business Act factsheet 2013, Sub-indexcijfer inzake de toegang tot financiering met eigen vermogen voor 2012.

⁽²⁾ Index inzake de toegang van kmo's tot financiering 2012.

Aanzienlijk meer kleine en middelgrote ondernemingen hebben verslag gedaan van afgewezen kredietaanvragen of onaanvaardbare kredietvoorwaarden en van problemen bij de toegang tot overheidssteunprogramma's. De lange vertragingen betreffende betalingen uit de publieke sector zijn de afgelopen jaren aanzienlijk gedaald. ⁽²⁾

De drie regio's hebben op deze situatie ingespeeld door de werkingssfeer van financieringssteun en garanties uit te breiden. De Vlaamse overheid beschikt over een fonds dat specifiek is opgezet om spin-offs van onderzoeksactiviteiten te financieren.³ Een overheidsgarantie voor ondernemingen maakt het gemakkelijker om kredietlijnen te openen bij banken. De KMO-portefeuille financiert advies en opleiding, met inbegrip van technologisch onderzoek. ⁽⁴⁾ Wallonië voorziet automatisch in een mix van bankgaranties en cofinanciering ter ondersteuning van startende ondernemingen en micro-ondernemingen.⁵ Een ander instrument biedt KMO's achtergestelde leningen voor de gedeeltelijke financiering van uitgaven voor geselecteerde innovatieprojecten. ⁽⁶⁾

Het grote aantal financiële steunregelingen maakt het subsidielandschap zeer complex, wat kan verklaren dat innovatieve KMO's minder overheidssteun aanvragen. In dit verband is er nog ruimte om bestaande stimuleringsregelingen verder te stroomlijnen en administratieve belemmeringen te verminderen.

3.1.3 Innovatie en vaardigheden

Als „innovatievolger”⁷ presteert België boven het EU-gemiddelde. ⁽⁸⁾ Sterke punten omvatten gemeenschappelijke internationale wetenschappelijke publicaties, innovatieve KMO's die met anderen samenwerken en gemeenschappelijke publiek-private publicaties. De verbetering van de prestaties ligt echter aanzienlijk onder het EU-gemiddelde,

³ Spin-off financieringsinstrument, SOFI

⁽⁴⁾ <http://www.pmv.eu/nl/diensten/sofi>
<http://www.ewi-vlaanderen.be>

⁵ La Société Wallonne de Financement et de Garantie des Petites et Moyennes Entreprises, SOWALFIN en haar dochterondernemingen zoals SOCAMUT (la Société des Cautions Mutuelles de Wallonie) en Novallia.

⁽⁶⁾ <http://www.kammco.be/fr/actualites/financement-tpe---produit-mixte-automatique-de-la-socamut.htm>
<http://www.novallia.be/fr/index.html>

⁷ De als tweede gerangschikte groep in het Scorebord voor de Innovatie-Unie.

⁽⁸⁾ Scorebord voor de Innovatie-Unie 2014.

voornamelijk als gevolg van een daling van de niet voor O&O bestemde innovatie-uitgaven, het relatief lage verkoopaandeel van innovaties en in mindere mate het relatief lage aantal snelgroeiende innoverende ondernemingen.

België lijkt in grote lijnen op weg om zijn doelstelling inzake O&O-intensiteit van 3 % van het BBP tegen 2020 te behalen. De O&O-intensiteit⁹ is sinds 2005 gestaag toegenomen dankzij de toename van de O&O-intensiteit in zowel de publieke sector (van 0,56 % in 2005 tot 0,7 % in 2012) als in de ondernemingen (van 1,24 % tot 1,52 %). Hoogtechnologische sectoren, in het bijzonder die van de farmaceutica en elektronica, vertegenwoordigen het grootste aandeel van O&O-investeringen door ondernemingen, gevolgd door de medium-technologische industrie.

De stijging van de O&O-intensiteit van Belgische ondernemingen sinds 2005 is deels het gevolg van de zeer sterke groei van de O&O-uitgaven met betrekking tot farmaceutische producten (die 31 % van de O&O-uitgaven in 2011 uitmaakten t.o.v. 25 % in 2005) en diensten (21 % van de uitgaven in 2011, t.o.v. 17 % in 2005). De O&O-intensiteit is in de periode 2007-2011 ook in de meeste andere productiesectoren toegenomen.

Afgezien van de kernpositie van de farmaceutische sector lijken zich in de afgelopen jaren in België een algemene kennisintensivering van de economie en tot op zekere hoogte een verbreding van de grondslagen voor innovatie te ontwikkelen, ook al blijft deze tendens nog te bescheiden. In 2011 gebeurde 43 % van de O&O-uitgaven nog steeds in grote ondernemingen (van meer dan 1 000 personeelsleden); in 2002 ging het om 46 %.

Een uitdaging is het versnellen van de overgang naar een meer kennisintensieve en op innovatie gebaseerde economie door de sterke punten van het onderzoeks- en innovatiesysteem ten volle te benutten en O&O-resultaten om te zetten in innovatieve producten en diensten. Met name het streven naar meer snelgroeiende ondernemingen ⁽¹⁰⁾ zou kunnen worden ondersteund door betere clusters en verbeterde groeivoorwaarden. Vooral de dienstensector, die sneller groeit dan de productiesector, biedt hiervoor potentieel.

⁹ Investering in percentage van het BBP.

¹⁰ Onderzoeks- en innovatieprestaties in 2013, Landenprofiel België, Europese Commissie.

Het land heeft in dit verband reeds belangrijke stappen gezet: België past een gediversifieerde slimme specialisatiestrategie toe en speelt een leidende rol in het Vanguardinitiatief (zie sectie 1.4.2), biedt meer ondersteuning aan creatieve en groene industrieën en legt de nadruk op strategische innovatie met het oog op de omschakeling van industrieën.

Alle overheidsniveaus hebben initiatieven genomen om RDI-investeringen af te stemmen op het steunbeleid voor de uitvoer en om competitiviteitsclusters in internationale waardeketens te integreren. De regionale steunregelingen voor onderzoek door ondernemingen zijn gefragmenteerd en worden door de ondernemingen bekritiseerd als complex en tijdrovend. Hoewel België dankzij onder meer belastingstimulansen een aantrekkelijke locatie voor O&O-investeringen blijft, hebben sectorale desinvesteringen ook tot een daling van het algemene niveau van de RDI-investeringen geleid. ⁽¹¹⁾

Rigiditeiten op de arbeidsmarkt hebben tot duidelijke tekorten aan vaardigheden geleid in banen voor hoogopgeleiden en tot werkloosheid onder laagopgeleide werkzoekenden. Tekorten aan gekwalificeerde vaklui voor technische en toekomstgerichte beroepen zetten een rem op de inspanningen van België om de innovatieprestaties van zijn economie te verbeteren. De deelname van volwassenen aan een leven lang leren blijft onder het EU-gemiddelde, met name voor oudere en laaggeschoolde werknemers. Hoewel de coördinatie verbetert tussen de verscheidene subfederale actoren die verantwoordelijk zijn voor onderwijs, opleiding en werkgelegenheid, zouden verdere inspanningen nuttig zijn.

De regering heeft initiatieven genomen om het aantal afgestudeerden in natuurwetenschappelijke en technische vakken en wiskunde te verhogen, en de situatie is hierdoor recentelijk enigszins verbeterd. Desondanks blijft België onder het EU-gemiddelde. ⁽¹²⁾

⁽¹¹⁾ Idem.

⁽¹²⁾ Diepgaande evaluatie, Macro-economische onevenwichtigheden voor België 2014.

3.1.4 Energie, grondstoffen en duurzaamheid

Het hoge energiegebruik van de industrie en de slechte prestaties inzake energie-efficiëntie van huishoudens maken de economie uiterst energie-intensief. De productie van metalen en chemische stoffen vertegenwoordigt een vijfde van alle industriële toegevoegde waarde en is goed voor bijna twee derde van het volledige eindgebruik van energie in de industrie.

De hoge emissie-intensiteit wordt getemperd door het grote aandeel van de kernenergieproductie. Een overheidsplan van juli 2013 biedt een kader voor de geleidelijke uitstap uit kernenergie en voor meer bevoorradingszekerheid en interconnectie. Onzekerheid over de toekomstige beschikbaarheid en kosten van energie blijven echter reële problemen voor bedrijven. ⁽¹³⁾

Prijzdalingsstrategieën, zoals een herziening van het prijsindexeringsmechanisme en een grotere markttransparantie, zijn hoofdzakelijk gericht op de consumentenmarkt. De geplande regionalisering van de distributietarieven voor elektriciteit verhoogt de onzekerheid met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de distributiekosten voor eindgebruikers. Op regionaal niveau zijn maatregelen genomen voor de ondersteuning van warmtekrachtkoppeling met als doel de kosten van energie voor energie-intensieve bedrijfstakken te verminderen, en maatregelen voor de verstrekking van advies en ondersteuning voor kmo's.

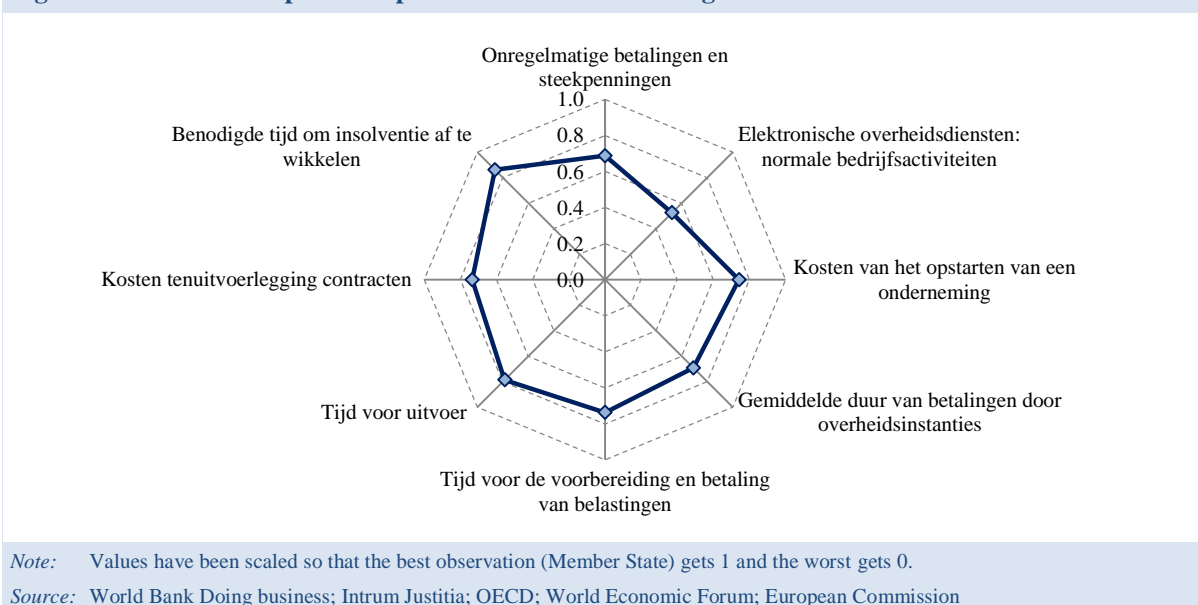
België moet zich meer inspannen om de doelstellingen inzake de vermindering van de emissie van broeikasgassen te behalen en om het wegvervoer milieuvriendelijker maken. ⁽¹⁴⁾ In vergelijking met de meeste andere landen vormen files tijdens het spitsuur een groot probleem in België, zowel in stedelijke agglomeraties als op essentiële interlokale verbindingen.

⁽¹³⁾ Benchmarking study of electricity prices between Belgium and neighbouring countries, Deloitte and Touche 2013.

⁽¹⁴⁾ Zie de landenspecifieke aanbevelingen voor België, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=NL&f=ST%2010772%202014%20INIT>

Figure 3.1.2: Overall profile of public administration - Belgium

3.1.5 Toegang tot markten, infrastructuur en diensten

België voert vooral laag- en medium-technologische goederen uit, die sterker onderworpen zijn aan prijsconcurrentie. In de afgelopen tien jaar heeft zich een toenemende specialisatie in intermediaire goederen voorgedaan. De totale uitvoer van goederen en diensten is langzamer gegroeid dan de uitvoer uit de eurozone en de groei van de uitvoer van hightech goederen is relatief gering.

De uitvoerbestemmingen worden steeds diverser. In 2013 ging het grootste deel van de uitvoer van goederen en diensten naar de buurlanden. Het aandeel van de uitvoer naar de belangrijkste opkomende markten is echter verder gestegen. De Belgische exporteurs hebben door de uitvoer naar Duitsland ook onrechtstreeks geprofiteerd van nieuwe markten. ⁽¹⁵⁾

Het concurrentievermogen van de Belgische goederenuitvoer vergroten, blijft een uitdaging. De stijging van de uitvoer van diensten was niet voldoende om het verlies in marktaandeel van de uitvoer van goederen te compenseren. Bovendien zijn in België de administratieve lasten voor de uitvoer aanzienlijk hoger dan in andere EU-landen. ⁽²⁾

Dit staat in contrast met de goed ontwikkelde steunmechanismen voor exporteurs, met onder meer

⁽¹⁵⁾ http://www.abh-ace.be/nl/statistieken/buitenlandse_handel_belgie/

de financiële en handelsgaranties aangeboden door het publieke kredietgarantieschema en door de overheid ondersteunde internationale netwerkiniciatieven. Deze zijn gericht op specifieke markten en sectoren op basis van een voorafgaande analyse van de behoeften en commerciële kansen op bepaalde markten en sectoren..

De prijzen van goederen en diensten zijn in België over het algemeen hoger dan in andere lidstaten als gevolg van operationele beperkingen en overblijvende belemmeringen voor de concurrentie in de detailhandel. ⁽¹⁶⁾ Wat de vestiging van bedrijven betreft, biedt de aanstaande regionalisering de mogelijkheid om de toegangsdrempels te verlagen, maar het risico van marktfragmentatie moet actief worden beheerd.

Buitensporige beperkingen van vrije beroepen blijven bestaan, met name voor juridische en boekhoudkundige beroepen en architecten. In september 2013 werd een nieuwe mededingingsautoriteit opgericht ter vervanging van de oude raad voor mededinging. Ondanks een verhoging van de begroting is de autoriteit nog steeds klein in vergelijking met de mededingingsautoriteiten van landen met een vergelijkbare omvang. ⁽¹⁷⁾

⁽¹⁶⁾ OESO-productmarktdatabank.

⁽¹⁷⁾ Werkdocument van de diensten van de Commissie: Beoordeling van het nationale hervormingsprogramma 2014 en het stabiliteitsprogramma voor BELGIË (SWD(2014) 402 final).

De transportinfrastructuur is de afgelopen twee decennia onafgebroken verslechterd. De Belgische autoriteiten proberen de situatie te verhelpen door te investeren in het wegennet in Vlaanderen, het regionale spoorwegnet rond Brussel, multimodaliteit in Wallonië en de coördinatie van het openbaar vervoer tussen de verschillende entiteiten.

De markt van het spoor- en luchtvervoer blijft inefficiënt werken. De onafhankelijkheid van de toezichthouder voor de grote luchthavens is onvoldoende gewaarborgd. België heeft zijn binnenlandse treinreizigersmarkt nog niet opengesteld voor concurrentie en de punctualiteit en betrouwbaarheid van de spoordiensten blijven een probleem.

Hoewel het gebruik van mobiele breedband toeneemt, heeft België nog steeds een van de laagste penetratiegraden in de Europese Unie. De vaststelling van de telecommunicatiewet in 2012, die de overstap tussen aanbieders heeft vereenvoudigd, heeft tot meer dynamiek geleid in de Belgische markt voor mobiele telefonie. ⁽¹⁸⁾

3.1.6 Overheidsdiensten en het ondernemingsklimaat

Het hoge aandeel van de publieke sector in de economie is verder gestegen. De perceptie van de doeltreffendheid en de kwaliteit van de publieke dienst is goed, hoewel administratieve hindernissen blijven bestaan. ⁽¹⁹⁾ Op federaal en regionaal niveau worden meer inspanningen geleverd om te voldoen aan de betalingsafspraken van de overheden.

Het gebruik van ICT en vernieuwende werkmethoden in het openbaar bestuur blijft laag in vergelijking met particuliere bedrijven. ⁽²⁰⁾ Problemen bij de geleidelijke invoering van 'evidence-based practices' in de publieke sector die tot vertragingen leiden, worden aangepakt. ⁽²¹⁾ Op regionaal niveau dient de kmo-test te worden ingevoerd om de impact van overheidsmaatregelen beter in te schatten.

Het globaal gezien lage niveau van bureaucratie maskeert de negatieve impact van administratieve

rompslomp op gebieden die belangrijk zijn voor het concurrentievermogen. ⁽²²⁾ De belangrijkste zwakke punten zijn gelegen in het ondernemerschap en de hoge kosten voor startende ondernemingen en het verkrijgen van vergunningen.

De lage bereidheid om een eigen onderneming te starten, is al enige tijd een probleem. De drie regio's ondernemen belangrijke stappen ten gunste van het ondernemerschap en boeken positieve resultaten. Verder onderzoek is nodig om de onderliggende oorzaken van het fenomeen te achterhalen, en er dient een beleid op lange termijn te worden ontwikkeld om een mentaliteitswijziging te bewerkstelligen, met name bij jonge potentiële ondernemers.

Op regionaal niveau zijn initiatieven opgestart ter vereenvoudiging van de procedure voor het verlenen van bouwvergunningen en voor eigendomsregistratie. Het Belgische recht vereist nog steeds relatief hoge minimumbedragen aan gestort kapitaal voor nieuwe bedrijven. De wetgeving op het gebied van belastingen en sociale zekerheid blijft complex, hoewel verbetering merkbaar is op het gebied van de milieuwetgeving. Het ondernemingsklimaat zou baat hebben bij een vereenvoudiging van het belastingstelsel, met name meer transparantie en lagere nalevingskosten.

De hoge belastingdruk op arbeid en de lage milieubelasting suggereren dat het verschuiven van de belastingen naar minder groeiverstorende belastinggrondslagen, de economische groei en werkgelegenheid zouden ondersteunen en tegelijkertijd een positief effect zouden hebben op het milieu. Een vergaande verbreding van de grondslag, een vermindering van de uitgaven op de inkomstenbelasting, een verhoging van de btw-efficiëntie en het sluiten van de bestaande mazen in de wetgeving kunnen ruimte creëren om ambitieuzere maatregelen ter vermindering van de belastingdruk na te streven.

België blijft aantrekkelijk voor buitenlandse investeringen, zoals blijkt uit de toename van het buitenlands kapitaal en de niet-uitgekeerde winst van buitenlandse vennootschappen van 114 % van het BBP in 2005 tot 153 % in 2012. De gemiddelde

⁽¹⁸⁾ Scorebord voor de digitale agenda 2013.

⁽¹⁹⁾ Innovatiescorebord voor de publieke sector 2013.

⁽²⁰⁾ Concurrentievermogen van België 2012.

⁽²¹⁾ "Excellence of Public Administration for Competitiveness in the EU Member States 2012".

⁽²²⁾ De complexiteit van de regionale-steunregelingen en werkgelegenheidssubsidies, de kosten van uitvoerdocumenten, administratielasten in de belastingen, de werkgelegenheid en het milieu, tekortkomingen in het rechtstelsel, een gebrek aan samenhang in het immigratiebeleid.

banencreatie door buitenlandse investeringen is echter slechts de helft van die in de andere EU-landen. ⁽²³⁾

3.1.7 Conclusies

Gedurende de onderzoeksperiode is de concurrentiepositie van België verslechterd als gevolg van de lage productiviteitsgroei, het verlies aan kostenconcurrentievermogen, de specialisatie in laag- en medium-technologische producten en de geografische gerichtheid op de buurlanden.

⁽²³⁾ <http://www.nbb.be/belgostat>
Ernst & Young-barometer van de Belgische Attractiviteit.

België wordt met een aantal uitdagingen geconfronteerd. Om het kostenconcurrentievermogen te herstellen, is het belangrijk om de groei van de reële lonen in overeenstemming te houden met de arbeidsproductiviteit en om de onzekerheden op de energiemarkt weg te nemen. De aantrekkelijkheid van het ondernemingsklimaat zou verder kunnen worden verbeterd door investeringen in de transport- en energie-infrastructuur, de vereenvoudiging en stroomlijning van procedures, de uitvoering van initiatieven voor lastenverlichting en verdere investeringen in innovatie in de overheidssector.

Om het concurrentievermogen op andere terreinen dan kosten te herstellen en de overgang naar een kennisintensievere economie te versnellen, heeft België ruimte om de wanverhoudingen op het gebied van arbeidskwalificaties aan te pakken, technische banen aantrekkelijker te maken en RDI-financiering in een bredere waaier van sectoren en ondernemingen te bevorderen. België kan ook de commercialisatie van innovatieve producten en diensten stimuleren en zich blijven richten op vernieuwingen in de industrie om de productiviteit door middel van nieuwe bronnen van groei te verhogen.